

การศึกษาวิเคราะห์การบูชาพระธาตุยาकुที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต
ของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์*
An Analytical Study of Phradhatu Yakhu Worship Affecting Lifestyle
of Nong Paen Nationals Sub-District Kamalasai District,
Kalasin Province

พระนครินทร์ อนาลโย (พลชีวา), พระโสภณพัฒนบัณฑิต, พระมหามิตร จิตปญโญ¹ และเกียรติศักดิ์ บังเพลิง²
Phra Nakarin Analayo (Polchiva), Phra Sophonphattanabundit, Phramaha Mit Thitapanyo
and Kiatisuk Bangploeng
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nakarinpol9@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดและคำสอนเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุตามหลักพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาการบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ 3) ศึกษาวิเคราะห์การบูชาพระธาตุยาคุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นเอกสาร และสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดและคำสอนเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการเคารพ การสักการะ การกราบไหว้ ยกย่องนับถือบุคคลที่ควรเคารพนับถือหรือสิ่งที่มีคุณค่าด้วยเครื่องสักการะ มีดอกไม้ ธูปเทียน ซึ่งแสดงออกมาด้วยกิริยาอาการของผู้เลื่อมใส การบูชามี 2 อย่าง คือ อามิสบูชา และปฏิบัติบูชา

*ได้รับบทความ: 8 กันยายน 2563; แก้ไขบทความ: 24 พฤศจิกายน 2563; ตอรับตีพิมพ์: 23 มิถุนายน 2564

Received: September 8, 2020; Revised: November 24, 2020; Accepted: June 23, 2021



2. การบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกลมไย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการบูชาด้วยความเชื่อในเรื่องของการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ชาวชุมชนเป็นผู้มีธรรมประจำใจเป็นที่ตั้งแห่งความระลึก มีความเคารพนับถือกันช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน และมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

3. การบูชาพระธาตุยาคุมีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกลมไย จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถการวิเคราะห์ได้ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความเชื่อ เป็นเรื่องของบาป บุญ คุณ โทษ เชื่อในเรื่องกรรม ผลของการทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดี กรรมชั่ว ด้านเศรษฐกิจ มีการประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน ด้านครอบครัว เกิดความสามัคคีและความอบอุ่นภายในครอบครัว ด้านสังคม มีการเกิดความเอื้ออาทร และมีการสร้างแรงจูงใจร่วมกัน ด้านพระพุทธศาสนาชาวหนองแปนได้มีการบูชาพระธาตุยาคุเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย คือ บูชาพระพุทธ บูชาพระธรรม และบูชาพระสงฆ์

คำสำคัญ: การบูชาพระธาตุยาคุ; การดำเนินชีวิต

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the concepts and teachings related to the worship of Cetiya in Buddhism; 2) to study the worship of Ya-Khu Cetiya of people in Nong Paen Sub-district, Kamalasai district, Kalasin province; 3) to analyze the worship of Ya-Khu Cetiya affecting the ways of life of people in Nong Paen Sub-district. This study was the qualitative research emphasizing studying the documents and interviews.

The research results were as follows:

1. The concepts and teachings about the worship of Cetiya in Buddhism related to reverence, worship, and respect for the person who should be respected or respected things with offerings such as flowers, incense, candles. This is expressed by the behavior of the devotee. There are two kinds of worship: amissapūjā, material worship and paṭipattipūjā, practical worship.

2. The worship of the Ya-Khu Cetiya of the people in Nong Paen Sub-district is a sacrifice with belief in making merit according to Buddhism. The worship must be based on the principles: precepts, meditation and wisdom. The people of the community have the dhammas in mind as a place of remembrance, respect one another, support one



another, and have unity and ethics, practice dharma, regularly make merits, practice dhammas in the Buddhist important days and help one another.

3. The worship of Ya-Khu Cetiya had an effect on the lives of people in NongPaen Sub-district, which can be analyzed in five areas: belief, it is a matter of demerit, merit, punishment, believing in kamma, consequences of actions whether good or bad; economic aspect, it has been promoted as a tourist site; family, it raises unity and warmth within the family, as evidenced by the respect expression for the elders or benefactors; society, there are generosity, harmony at work and mutual motivation; Buddhism, people in Nong Paen Sub-district worship the Ya-Khu Cetiya as their expression of faith in the Triple Gem: Buddha, Dhamma and Sangha.

Keywords: Worshipping Phra That Yaku; Lifestyle

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ดินแดนที่เป็นประเทศไทยในปัจจุบัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 236 อันมี พระโสมพะมิตรและพระอัฐมระเถระนำเข้ามาในสมัยเดียวกันกับประเทศศรีลังกา ด้วยการส่งพระสมณทูต ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ 9 สาย โดยการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ประเทศไทย รวมอยู่ในดินแดนที่เรียกว่า สุวรรณภูมิ โดยพระโสมพะมิตรและพระอัฐมระ พระเถระชาวอินเดีย เดินทางมา เผยแผ่พระพุทธศาสนาในแถบนี้ จนเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับแรกเริ่มของวัฒนธรรมศาสนา ดินแดนไทยทาง ภาคกลางมีงานก่อสร้างวัดในพระพุทธศาสนา เช่น วิหาร ที่มีหลังคาเป็นเครื่องไม้ อาคารประเภทหลังคา คลุมมักชำรุดเสียหายไปตามกาลเวลา ยิ่งเก่าแก่ยิ่งไม่ค่อยหลงเหลือเป็นตัวอย่าง แต่หากเป็น “พระเจดีย์” หรือเรียกอย่างสั้นๆ ว่า “เจดีย์” มักจะก่อด้วยวัสดุคงทนมากกว่า เช่น อิฐหรือศิลา แม้อยู่ในสภาพที่ชำรุดมาก ก็ยังอาจมีประเด็นที่ให้ศึกษาตรวจสอบได้มากกว่าเจดีย์ เรียกอีกอย่างว่า “สถูป” คำว่า สถูป หรือเจดีย์ ในพระพุทธศาสนา ตามความหมายเดิม หมายถึง สิ่งก่อสร้างสำหรับประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ หรือ หมายถึงสถานที่สำคัญอันศักดิ์สิทธิ์ทางพระพุทธศาสนา ชาวไทยคุ้นเคยกับคำว่าเจดีย์ในความหมายที่ นอกจากประดิษฐานพระบรมธาตุแล้ว ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตลอดจนพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), 2536, หน้า 53)

พระธาตุยาคุหรือพระธาตุใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอภูกามยาว จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นเจดีย์ที่ใหญ่ ที่สุดในเมืองฟ้าแดดสงยาง เป็นหนึ่งในโบราณสถานที่พบในเขตเมืองฟ้าแดดสงยาง ซึ่งเป็นเมืองโบราณที่มีการขุดค้นพบหลักฐานต่างๆ มากมาย เป็นพระธาตุคู่บ้านคู่เมืองและเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวจังหวัด กาฬสินธุ์ ได้มีการสร้างขึ้นในสมัยทวารวดีได้สร้างขึ้นในราวปีพุทธศตวรรษที่ 14-15 (อรุณศักดิ์ กิ่งมณ,



2541, หน้า 59-66) ภาพสลักบนใบเสมาของชุมชนโบราณทวารวดีฟ้าแดดสงยาง ถือเป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งที่สร้างขึ้น แต่เสมาที่พบในเมืองโบราณฟ้าแดดสงยางนั้น พบทั้งที่ปักเป็นเขตโดยทั่วไป แต่ละแห่งมีจำนวนมากมีใช้จำกัดเฉพาะที่พระอุโบสถแต่อย่างเดียว แต่มีการปกครองบริหารและรอบเจดีย์ เช่น ที่พระธาตุยาคุ (น. ณ ปากน้ำ (2524, หน้า 23) เป็นต้น พระธาตุยาคุหรือพระธาตุใหญ่นี้ ชาวตำบลหนองแปน เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ละสังขารไปแล้ว จึงได้สร้างเจดีย์เพื่อนำอัฐิของพระมหาเถระเหล่านั้นมาบรรจุไว้ที่พระธาตุยาคุแห่งนี้ เพื่อเป็นการบูชาคุณความดีของพระมหาเถระที่เชื่อกันว่าเป็นพระสุปฏิปันโน ความเชื่อในการบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปนและชุมชนใกล้เคียง ต่างก็มีแนวความคิดความเชื่อในการบูชาพระธาตุที่แตกต่างกันไป บางคนบูชาพระธาตุเพื่อขอพร บางคนบูชาพระธาตุเพื่อบนบาน บวงสรวงให้ประสบความสำเร็จบางคนบูชาพระธาตุด้วยความเลื่อมใสศรัทธาเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้น แนวคิดการบูชา สักการะพระธาตุยาคุ จึงมีความแตกต่างกันอันนำมาซึ่งปัญหาที่ว่า เราควรบูชาต่อเจดีย์สถานอย่างไร ทั้งในแง่อาณานิคม และปฏิบัติบูชาที่เป็นการบูชาที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ไม่ใช่เป็นการบูชานบนาน บวงสรวงตามหลักทางไสยศาสตร์

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะค้นหาคำตอบว่า การบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลอดทั้งความเชื่อและพิธีกรรมบวงสรวงพระธาตุยาคุมีผลต่อการดำเนินชีวิตอย่างไร ผู้วิจัยคิดว่าหากได้ทำการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดในประเด็นที่สงสัยเหล่านี้ จะทำให้ทราบข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อพุทธศาสนิกชนทั่วไป และสามารถนำไปปฏิบัติตน ด้วยการกราบไหว้สักการะพระธาตุยาคุ ให้ถูกต้องตามประเพณี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและคำสอนเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุตามหลักพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาการบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การบูชาพระธาตุยาคุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบวิธีดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาและรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ศึกษาจาก



จากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500 พุทธศักราช 2535 และอรรถกถา ฎีกา อรรถกถา และปกรณ์พิเศษ และ 2) ศึกษาข้อมูลเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการคัดเลือกกลุ่ม เป้าหมายจากชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำหมู่บ้าน/ผู้นำชุมชน ครู/อาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน และมัคคุเทศก์ชุมชน มีดังนี้ 1) พระสงฆ์ จำนวน 3 รูป 2) ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน 3 คน 3) ครู/อาจารย์ จำนวน 3 คน 4) ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน 5) มัคคุเทศก์ชุมชน จำนวน 3 คน และ 6) ชาวบ้าน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 20 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดและคำสอนเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุตามหลักพระพุทธศาสนา การบูชาพระธาตุยาคุเป็นความเชื่อในเรื่องของการทำบุญตามหลักพระพุทธศาสนา แต่นอกเหนือจากนั้นชาวบ้านหนองแปนยังมีความเชื่อเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ จึงนำมาสู่การบูชาด้วยพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีบวงสรวง พิธีกรรมขอขมา พิธีสงฆ์พระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรมและพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น การบูชาพระธาตุยาคุมี 2 อย่าง คือ 1) อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่ง 2) ปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระธาตุยาคุ เป็นการสร้างในลักษณะของการแสดงความเคารพครูบาอาจารย์ ชาวตำบลหนองแปน เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ละสังขารไปแล้ว และยังมีความเข้าใจว่าพระธาตุยาคุเป็นพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าเป็นการสร้างถวายเป็นพุทธบูชา พระธาตุยาคุ มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นที่เห็นชัดเจนมี 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านสังคม พระธาตุยาคุ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรม เช่น การปฏิบัติธรรม เป็นต้นก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน ก่อให้เกิดการค้าขายการตั้งร้านค้า การจำหน่ายเครื่องบูชาบวงสรวงพระธาตุ ทำให้ชุมชนมีรายได้ 3) การศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสถานที่ที่นักเรียนนักศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ซึ่งการบูชาพระธาตุ มีการงานนมัสการบูชาพระธาตุยาคุในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ในวันวิสาขบูชาของทุกปีเพื่อรำลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ พิธีกรรมต่างๆ ในการบูชาพระธาตุยาคุ มีอิทธิพล ต่อความเชื่อ ต่อประเพณี ต่อวิถีชุมชน ต่อการดำเนินชีวิตตลอดมา

2. การบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นความเลื่อมใสที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการบูชาหลักธรรม อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา



อันเป็นผลทำให้ชาวชุมชนเป็นผู้มีธรรมประจำใจเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้คนในสังคมมีการเคารพบูชาซึ่งกันและกัน เคารพนับถือกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้น้อยเคารพกราบไหว้ผู้หลักผู้ใหญ่ ความสำคัญอีกประการคือ มีการจัดกิจกรรมที่ใหญ่ขึ้น โดยมีการจัดขบวนแห่พระยาฟ้าแดดมีการฟ้อนรำบวงสรวง จัดทำธงบูชาคุณพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมาก จนขึ้นชื่อว่าเป็นทะเลงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

3. วิเคราะห์การบูชาพระธาตุยาคุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ใน 5 ด้าน ได้แก่

3.1 ด้านความเชื่อมีความเชื่อเรื่องของบาป บุญ คุณ โทษ เชื่อในเรื่องกรรม ผลของการทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดี กรรมชั่ว เชื่อในเรื่องของนรก สวรรค์ เมื่อได้ปฏิบัติตามความเชื่อแล้วพระธาตุยาคุเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อกราบไหว้บูชาแล้วจะทำให้ชีวิต และครอบครัวมีความสุขความเจริญ

3.2 ด้านสังคม มีการสร้างสรรค์ความสามัคคีธรรมจะเห็นได้จากการร่วมงานทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระธาตุยาคุ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมปฏิบัติธรรมอย่างพร้อมเพียงการให้ความร่วมมืองานของชุมชน มีผลทำให้เกิดชุมชนคุณธรรม

3.3 ด้านเศรษฐกิจ มีรายได้จากการจัดงานนมัสการพระธาตุยาคุ ในวันปกติมีการตั้งร้านค้าขายดอกไม้ธูปเทียน พระธาตุยาคุยังได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

3.4 ด้านครอบครัว มีความสามัคคีภายในครอบครัวเกิดความอบอุ่นภายในครอบครัว เห็นได้จากการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ผู้มีพระคุณ มีการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว เช่น การไปทำบุญในวันพระ เป็นต้น

3.5 ด้านพระพุทธศาสนา การบูชาพระธาตุยาคุเป็นการแสดงออกถึงความน้อมน้อมต่อพระรัตนตรัย คือ บูชา พระพุทธ บูชาพระธรรม และบูชาพระสงฆ์ ถือเป็นศิริมงคลกับชีวิตผู้ที่ทำการบูชาความเชื่อว่าการบูชาเป็นการฝึกใจให้ยอมรับความดีมีความเข้าใจในพระธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิดและคำสอนเกี่ยวกับการบูชาพระธาตุตามหลักพระพุทธศาสนา การบูชาพระธาตุยาคุ เป็นความเชื่อในเรื่องของการทำบุญตามหลัก พระพุทธศาสนา แต่นอกเหนือจากนั้นชาวบ้านหนองแปนยังมีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ จึงนำมาสู่การบูชาด้วยพิธีการต่างๆ เช่น พิธีบวงสรวง พิธีกรรมขอขมา พิธีสงฆ์น้ำพระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรมและพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น การบูชาพระธาตุยาคุมี 2 อย่าง คือ 1) อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยวัตถุสิ่ง 2) ปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระธาตุยาคุ เป็นการสร้างในลักษณะของการแสดงความเคารพครูบาอาจารย์ ชาวตำบลหนองแปน เชื่อกันว่าเป็นเจดีย์ที่บรรจุอัฐิของพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่ที่ละสังขาร



ไปแล้ว และยังมีความเข้าใจว่าพระธาตุยาคุเป็นพระธาตุที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุพระพุทธเจ้าเป็นการสร้างถวายเป็นพุทธบูชา พระธาตุยาคุ มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งสามารถแยกเป็นประเด็นที่เห็นชัดเจนมี 3 ประเด็น ดังนี้ 1) ด้านสังคม พระธาตุยาคุ เป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรม เช่น การปฏิบัติธรรม เป็นต้นก่อให้เกิดความสามัคคีในชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ เมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือกิจกรรมต่างๆ ทั้งของภาครัฐ และเอกชน ก่อให้เกิดการค้าขายการตั้งร้านค้า การจำหน่ายเครื่องบูชาบวงสรวงพระธาตุ ทำให้ชุมชนมีรายได้ 3) การศึกษา เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี เป็นสถานที่ที่นักเรียนนักศึกษาสามารถใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ซึ่งการบูชาพระธาตุ มีการงานนมัสการบูชาพระธาตุยาคุ ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ในวันวิสาขบูชาของทุกปี เพื่อรำลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ พิธีกรรมต่างๆ ในการบูชาพระธาตุยาคุ มีอิทธิพล ต่อความเชื่อ ต่อประเพณี ต่อวิถีชุมชน ต่อการดำเนินชีวิตตลอดมา ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพินลธรรมาภรณ์ (บัวทอง อคฺคธมฺโม/ศรีจันทร์คำ) (2557) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญพระธาตุนาคุณจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชาวอำเภอนาคุณเชื่อในพุทธานุภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ภายในองค์พระธาตุนาคุณ และเชื่อในเรื่องของการทำบุญตามหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 จึงทำให้ชาวอำเภอนาคุณปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ทางกาย วาจา ใจ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ โดยกระทำการสักการบูชาองค์พระธาตุด้วยพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีบวงสรวง พิธีกรรมบ่า พิธีกรรมปงบ่า พิธีกรรมขอขมา พิธีสรงน้ำพระธาตุ พิธีเวียนเทียน พิธีปฏิบัติธรรมและพิธีเปลี่ยนผ้าห่มพระธาตุ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าเมื่อกระทำเช่นนี้แล้ว จะได้รับความคุ้มครองจากองค์พระธาตุให้อยู่เย็นเป็นสุข จากความเชื่อนี้เอง จึงก่อให้เกิดงานนมัสการบูชาพระธาตุนาคุณในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี เพื่อรำลึกถึงพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ พิธีกรรมต่างๆ ในการบูชาพระธาตุยาคุ มีอิทธิพล ต่อความเชื่อ ต่อประเพณี ต่อวิถีชุมชน ต่อการดำเนินชีวิตตลอดมา หลักการบูชาในพระพุทธศาสนามี 2 อย่าง คือ 1) อามิสบูชา 2) ปฏิบัติบูชา

2. การบูชาพระธาตุยาคุของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นความเลื่อมใสที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของการบูชาหลักธรรมอันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา อันเป็นผลทำให้ชาวชุมชนเป็นผู้มีธรรมประจำใจเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้คนในสังคมมีการเคารพบูชาซึ่งกันและกัน เคารพนับถือกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และมีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ผู้น้อยเคารพกราบไหว้ผู้หลักผู้ใหญ่ ความสำคัญอีกประการคือ มีการจัดกิจกรรมที่ใหญ่ขึ้น โดยมีการจัดขบวนแห่พระยาฟ้าแดดมีการฟ้อนรำบวงสรวง จัดทำธงบูชาคุณพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมาก จนขึ้นชื่อว่าเป็นทะเลธงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค) (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา พบว่า การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุดพื้นฐาน



ที่สำคัญของการบูชา หลักของไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาอันได้แก่ ศีล สมาธิและปัญญา หลักการทั้ง 3 ประการนี้ จะช่วยเสริมสร้างให้คนมีหลักธรรมในจิตใจและมีระเบียบวินัยในตนเอง ส่งผลให้เกิดการบูชาในตัวเองและสิ่งต่างๆ โดยการมองเห็นคุณค่า คุณงามความดี ที่มีอยู่ในตัวบุคคล เป็นหลักธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้มีการบูชากันตามลำดับผู้น้อยกราบไหว้ผู้หลักผู้ใหญ่ ทำให้เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน และมีสัมมาคารวะ

3. วิเคราะห์การบูชาพระธาตุยาคุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวตำบลหนองแปน อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ใน 5 ด้าน ได้แก่

3.1 ด้านความเชื่อ มีความเชื่อเรื่องของบาป บุญ คุณ โศข เชื่อในเรื่องกรรม ผลของการทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดี กรรมชั่ว เชื่อในเรื่องของนรก สวรรค์ เมื่อได้ปฏิบัติตามความเชื่อแล้ว พระธาตุยาคุเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เมื่อกราบไหว้บูชาแล้วจะทำให้ชีวิต และครอบครัวมีความสุขความเจริญ

3.2 ด้านสังคม มีความสร้างสรรค์สมัคสมานสามัคคีจะเห็นได้จากการร่วมงานทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระธาตุยาคุ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมปฏิบัติธรรมอย่างพร้อมเพียงการให้ความร่วมมืองานของชุมชน มีผลทำให้เกิดชุมชนคุณธรรม

3.3 ด้านเศรษฐกิจ มีรายได้จากการจัดงานนมัสการพระธาตุยาคุ ในวันปกติมีการตั้งร้านค้าขายดอกไม้ธูปเทียน พระธาตุยาคุยังได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

3.4 ด้านครอบครัว มีความสามัคคีภายในครอบครัวเกิดความอบอุ่นภายในครอบครัว เห็นได้จากการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ผู้มีพระคุณ มีการทำกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว เช่น การไปทำบุญในวันพระ เป็นต้น

3.5 ด้านพระพุทธศาสนา การบูชาพระธาตุยาคุเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย คือบูชา พระพุทธ บูชาพระธรรม และบูชาพระสงฆ์ ถือเป็นศิริมงคลกับชีวิตผู้ที่ทำการบูชา ความเชื่อว่าการบูชาเป็นการฝึกใจให้ยอมรับความดีมีความเข้าใจในพระธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิมลธรรมมาภรณ์ (บัวฮอง อคฺคมโม/ศรีจันทร์ท่า) (2557) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม พบว่าชาวอำเภอนาดูนเชื่อในพุทธาณภาพของพระบรมสารีริกธาตุที่บรรจุอยู่ภายในองค์พระธาตุนาดูน และเชื่อในเรื่องของสักการะเคารพบูชาพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงและเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรง คุณค่าความศรัทธาและพิธีกรรมของการบูชาพระธาตุนาดูน ได้สร้างวิถีชีวิตชุมชนให้มีความมั่นคงและเข้มแข็งทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่น การท่องเที่ยว เศรษฐกิจ การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อองค์พระธาตุ สามารถหล่อหลอมจิตใจชาวพุทธให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน



6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐ ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการร่วมกันช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผลักดันให้พระธาตุยาकुเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัด

1.2 ควรมีนโยบายจัดทำแผนการท่องเที่ยวพระธาตุยาकु ทั้งในด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ ในด้านวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน ให้เป็นประจำทั้งปี

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 ควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์กิจกรรมของพระธาตุยาकुให้มีความถี่ยิ่งขึ้นและเพิ่มช่องทางในการประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

2.2 ควรเพิ่มความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้มีความเชื่อมโยงกัน เช่นมาเที่ยวกาฬสินธุ์แล้วสามารถไปเที่ยวได้ทั่วทั้งจังหวัด

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรทำวิจัยในเนื้อหาอื่นๆ นอกเหนือจากที่ได้ศึกษานี้เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการศึกษาและพัฒนาก่อสร้างเครือข่ายในการศึกษาวิจัยแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. ในด้านความเชื่อ ชาวหนองแปนมีความเชื่อในเรื่องของบาป บุญ คุณ โทษ เชื่อในเรื่องกรรม ผลของการทำกรรมไม่ว่าจะเป็นกรรมดี กรรมชั่ว เชื่อในเรื่องของนรก สวรรค์ พระธาตุยาकुเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อย่างยิ่ง

2. ในด้านสังคม ชาวหนองแปน เกิดมีความสร้างสรรค์สมัครสมานสามัคคีจะเห็นได้จากการร่วมงานทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระธาตุยาकु ไม่ว่าจะเป็นการร่วมปฏิบัติธรรมอย่างพร้อมเพียง การให้ความร่วมมืองานของชุมชนคุณธรรม

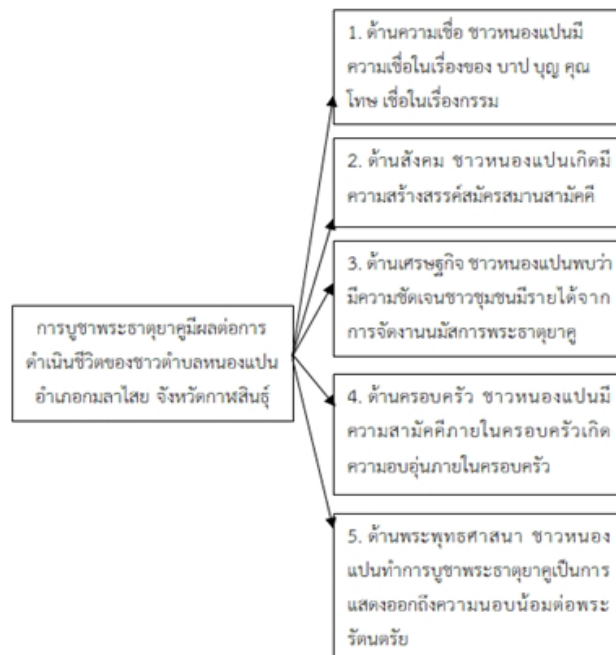
3. ด้านเศรษฐกิจ ชาวหนองแปน พบว่า มีความชัดเจนชาวชุมชนมีรายได้จากการจัดงานนมัสการพระธาตุยาकु ในวันปกติมีการตั้งร้านค้าขายดอกไม้ธูปเทียน พระธาตุยาकुยังได้รับการประชาสัมพันธ์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมในปริมาณมากมีการพัฒนาประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. ด้านครอบครัว ชาวหนองแปนมีความสามัคคีภายในครอบครัวเกิดความอบอุ่นภายในครอบครัว เห็นได้จากการแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ผู้มีพระคุณ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนามากขึ้น



ครอบครัวมีความเชื่อว่าการบูชาพระธาตุยาकुทำให้ครอบครัวประสบความเจริญรุ่งเรืองมีกิจกรรมร่วมกัน

5. ด้านพระพุทธศาสนา ชาวหนองแปนทำการบูชาพระธาตุยาकुเป็นการแสดงออกถึงความนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย คือ บูชา พระพุทฺธ บูชาพระธรรม และบูชาพระสงฆ์ การบูชาพระธาตุยาकु ชาวหนองแปนเชื่อว่า การเวียนเทียนรอบพระธาตุยาकु 3 รอบเป็นการเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า



ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

น. ณ ปากน้ำ. (2524). *ศิลปบนใบเสมา*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

พระครูพิมลธรรมาภรณ์ (บัวทอง อคฺคธมฺโม/ศรีจันทร์ก่า). (2557). *ศึกษาเชิงวิเคราะห์การบูชาตามหลักพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในประเพณีการทำบุญพระธาตุนาดูน จังหวัดมหาสารคาม*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2536). *การศึกษา: เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา*. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.



พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวความคิดเรื่องการบูชาใน
พระพุทธศาสนา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อรุณศักดิ์ กิ่งมณ. (2541). ใบเสมาสลักภาพเทวียาสดกที่พระธาตุเมืองแดดสงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัด
กาฬสินธุ์. ศิลปากร, 41(5), 56-66.

